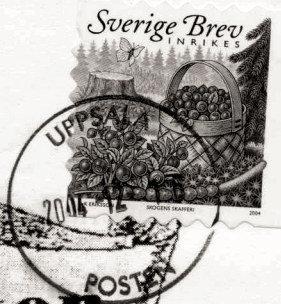

Sverige Brev
INRIKES

Söderöposten

December 2004

Innehåll

Ordföranden har ordet	3
Dagboksanteckningar (<i>Albert Söderlund</i>)	5
Maträtter från förr i tiden	8
Något om båtsmän på Söderön	9
Bockö-Stava	11
Bästa tiden?	14
Inventering av åkernamn	15
Julklapptips	16

Ordföranden har ordet

Vips så var vi här! Om bara några veckor har vi jul. Vart tog hösten vägen? Har inte hösten försvunnit ovanligt snabbt i år? Kanske beroende på att höstvädret varit så mildt, sensommaraktigt fram till att snön kom. Hur som helst så är vi framme i advent och Lucia-tid.

Till detta nummer av Söderöposten har vi fått in en hel del intressant material. Vi i redaktionsgruppen är mycket tacksamma för det! Fortsätt att skicka in material till oss. Har Du något att berätta - det kan vara om stort eller smått - lämna det till oss så att vi kan låta fler ta del av er "historia".

Sedan höstnumret av Söderöposten har föreningen hållit en "Smaka-på-gammeldags-matdag" i Söderögården. Ett mycket trevligt, välsmakande och uppskattat evenemang! Allt från Sluring, färskost till sockerbulla fanns på menyn. Matdagen var så lyckad att vi planerar att hålla en liknande nästa år. Av årets matdag håller Sara W på och gör en liten receptsamling, som förhoppningsvis kommer att vara klar fram på vårsidan 2005.

Det tidigare aviserade besöket vid bagarstugan i Tuskö blev på grund av olika orsaker inställd. Vi hoppas att det går att ordna något i vår i stället. I år får vi nöja oss med att bagarstugan pryder detta nummers omslag. I dörren gläntar Anna-Lena lite på julen.

Föreningens olika dokumentationsprojekt rullar på. Har ni äldre fotografier, äldre textilier eller känner till namn på åkrar och ängar där ni bor hör då av er till oss.

Nytt för i höst är att vi köpt in en skanner och en skrivare, där vi lätt kan kopiera era fotografier eller liknande, så ni behöver aldrig låna ut era bilder, utan det är bara att ringa oss så kommer vi ut och kopierar era bilder.

Den 23 november 2002 anordnade Hembygdsföreningen ett idéforum i Söderögården. Ur detta forum avknoppades sedan en grupp, som kom att kallas Söderöns utvecklingsgrupp(SUG). Denna Grupp har på olika sätt arbetat för att skapa förbättrade förutsättningar för ung som gammal att fortsätta leva och verka på Söderön. I ett kommande nummer ber vi att få återkomma med en utförligare redovisning av SUG:s arbete.

Med detta ber jag att få önska Er alla en riktigt God jul och ett Gott Nytt År!

Christer W

Dagboksanteckningar

I våras hade vi en liten serie där vi fick ta del av notiser ur Alfred Gustavssons dagböcker. Vi har till detta nummer fått in dagboksutdrag från Albert Söderlund. Albert var under en tid Alfreds arbetsgivare. Till detta nummer har Hanna Waldner sammanställt anteckningarna.

Albert Söderlund

Föddes den 24 januari 1893

Han var min mormor Barbros morbror. Albert var bosatt med sin hustru Alma i Långalma vid ett ställe som kallas Lagen. Han arbetade med sin droskrörelse som han hade och skjutsade människor dit de ville komma.

Eftersom jag själv är väldigt intresserad av släktforskning och hur det var att leva "förr i tiden", blev jag mycket glad över att hitta min mormors morbrors dagböcker.

Här kommer Alberts anteckningar från den 24:e ur varje månad under året 1949:

Måndag 24 januari:

4 gr milt Till Östh med bilen och putsa Stänkskärmen hämta vid Elfsnäs Märta Jansson syster med Dagmar var till Östh fick fortsätta till Akademiska Skitigt på vägen.

Torsdag 24 februari:

2 gr kallt fint väder var hemma Walfrid o Alfred till Olaskär och högg timmer.

Torsdag 24 mars:

0 gr fint väder var Till Norrtelje med RLF ett djäkla väglag var opp och hälsa på Lagerlunds Svea var och prata med Greta Andersson hon bjöd på kaffe i affärn Walfrid börja hugga pinnar.

Söndag 24 april:

6 gr v fortsatt regndis Skjutsa Wedin Till Ekeby på kalas blev fint väder på dan kom hem kl. 4 på morron.

Tisdag 24 maj:

12 gr fint väder Till Östh och få stänkskärmen Lackerad. Till Forsmark efter fisk köpte Gris på f.m. Harald var här och satte potatis börja duggregna på kvällen.

Fredag 24 juni midsommardagen:

Fint väder men kallt i luften var till Öregrund med Lines hämta dom på kvällen till Östh med Långgårds Kristin till doktorn.

Söndag 24 juli:

Fint väder och varmt var hemma hämta vid Boda och skjutsa Till Skian Schamberts var opp Till Sund från Söderby till Yttersby från Långalma.

Onsdag 24 augusti:

Fint väder var ner till sjön Sista dan Franzèn var här fick fisk Alfred i potatisåkern hämta vid Norrskedika.

Lördag 24 september:

Fint väder marknad i Östh Till Mälby och hämta en motor åt Gösta och hade med in till stan hämta där var Till Forsmark.

Måndag 24 oktober:

Regna hela tiden Till Östh med lite Torsk sände Till Bilsta och satte på en ny Dimlykta regna fortfarande.

Tisdag 24 november:

Mulet men fint väder var ut på sjön var ner Till Starkströmmen och såg mej omkring var Till Stenalmen efter ryssjor Walfrid kom hem från Snesslinge Sjørude Signe var hit med grejer som dom låna.

Torsdag 24 december:

4 gr k snöa börja på morron var ner Till sjön efter Jullake var opp Till 4 bussen och hämta Barbro Sjökvist och Sixtens fästmö börja bli halt Alfred for Till Öregr Till Bertil när han fick äta.

Om det skulle vara någon som kände till Albert Söderlund så är jag mycket tacksam om ni vill ställa upp med intervju till min forskning om honom. Hör av er.

/Hanna Waldner

Vi i redaktionen instämmer med Hanna. Har ni liknande dagboksnotiser eller andra notiser, låt oss få ta del av dessa. Dylika notiser säger oftast mycket mer om livet än tjusiga historieböcker, för dessa anteckningar berättar om hur livet var!

Maträtter från förr i tiden

”Maträtter från förr i tiden hamnade i fokus när hembygdsföreningens medlemmar i Nolsterby träffades i våras. Många av medlemmarna kom ihåg maträtter som Sluring, Ölsupa och Spicken sill – sådant som serverades på Söderöbornas middagsbord förr i tiden. Idén att träffas och laga några av dessa maträtter var därmed född. Idén visade sig locka fler än medlemmarna i Nolsterbygruppen och projektet planerades och fördelades. Söderögården bokades den 23-24 oktober och trots att flertalet maträtter som skulle lagas till förberetts hemma blev det trångt kring grytorna under lördagen. Entusiasmen var stor bland matlagerskorna och stämningen god. Ett 30-tal maträtter lagades till. Bland dem fanns bland annat kokt saltströmming, inlagd sik, korngrynspudding med stekt fläsk och lingon samt blodplättar. På efterrättsbordet stod bland annat kalvost, ingefärspäron och änglamat medan Söderötårta, bärtarst, struvor och smörningar bjöds till kaffet.

Maträtterna och bakverken lagades till för att räcka till ca 100 smakportioner av gammeldags Söderömat. Kommentarer som ”Det här har jag inte ätit sedan jag var barn” och ”Det här brukade alltid mormor bjuda på”, hördes bland de äldre besökarna. Till Söderögården kom även en del yngre provsmakare för att ta tillfället i akt och bekanta sig med maträtter som sedan länge försvunnit från det moderna middagsbordet. -Det är ju ett riktigt ”bonnkalas” ni bjuder på, sa en av de glatt överraskade provsmakarna.

Trots att det innebar mycket arbete med att laga till och ställa i ordning "bonnkalaset" fick matlaget mersmak. Nu diskuteras vilka rätter som skall lagas till nästa gång föreningen skall bjuda på gammeldags Söderömat.

En receptsamling skall skrivas ned och tryckas upp så att intresserade kan få ta del av dem.

/Pernilla Eriksson

Något om båtsmän på Söderön

Söderön tillhörde Norra Roslags 4de Båtsmanskompani.

Tidigare tillhörde de 1:a Båtsmanskompaniet, enligt Karl XI indelningsverk.

I Björnäs hette båtsmannen nr 80 Bohjälte

I Långalma hette han nr 81 Fånglina

I Nolsterby hette han nr 82 Wåghals

I Yttersby hette han nr 83 Frisk, senare Wurst

I Tuskö hette han nr 84 Wiger, senare Ekman

På Raggarön hette han nr 85 Hvithår

På Svartnö hette han nr 86 Loberg

I Sund hade de tre båtsmän nr 87 Sund, Torpare och Sundman

I Söderby var de också tre nr 88 Öster, Söderman och Storn

Byarna Malby och Kavarö delade båtsman nr 89

Lindberg, Gångare

I Bolka hette han nr 90 Bolkman, senare Kallström

Jag har hittat 9 stycket båtsmän med namnet Fånglina, sedan början av 1700-talet. När en båtsman blev antagen i Kronans tjänst fick han vanligtvis samma efternamn som sin föregångare, trots att de sällan var släkt med varandra.

Den näst sista båtsmannen Fånglina i Långalma var med på ångfregatten Vanadis Världsomsegling 1883-1885.

År 1875 blev Jan Erik Jansson antagen som båtsman för Långalma by och fick där med sitt efternamn ändrat till Fånglina. Hans mor var pigan Anna Stina Jansdotter från Värblingsö. Hans far finns inte noterad i födelseboken.

Jan Erik föddes den 10/10 1853 i Långalma. Under sin barn- och ungdomstid med sin moder och bröder fick de ”hanka” sig fram på olika gårdar i byn(dåtidens fattigvård). Tiden före 1875 bodde de i Djuphaga men som nybliven båtsman flyttade de in i båtsmanstorpet.

År 1883 blev Jan Erik utvald tillsammans med 145 andra båtsmän att delta i Vanadis världsomsegling. Några andra båtsmän från trakterna var nr 82 Wåghals, nr 89 Lindberg, nr 91 Blom i Björsta, nr 98 Lindholm i Malsätra och nr 65 Gräs i Snesslinge.

Resan startade den 5/12 1883 i Karlskrona. Besättningen bestod av 340 man varav 146 båtsmän, som ingick i utbildningen för militären. I handelsdelegationen fanns bl.a. löjtnant Prins Oskar. Med på färden fanns även vetenskapsmän inom olika områden. Färden varade ungefär 500 dagar varav ca 300 dagar ute på öppna havet. Dagar fyllda med ständigt arbete, 12 öre per dag var båtsmännens lön.

Resan gick till England, Lissabon där de firade jul, sedan över Atlanten till Rio de Janeiro, Magellans sund. Till Valpariso i Chile kom de den 14/3 1884. Den 25/3

avseglade Vanadis, men två båtsmän saknades. Den 3 april kom de till Callio i Peru. Efter 11 dagar i hamn fanns inte vår båtsman Fånglina med. Hans vidare öden är tyvärr okända.

Som en parantes kan nämnas att norrmannen Thor Heyerdahl med sin flotte Kon-tiki och sex mans besättning, varav en svensk, Bengt Danielsson, avseglade från nämnda hamn Callio 63 år senare, närmare bestämt den 28 april 1947. Efter nära 4 månaders seglats över Stilla Havet strandade Kon-tiki på ön Raroia. En vulkan- eller korallö långt ute i Stilla Havet. Ön hade 127 invånare där Kon-tiki-expeditionens medlemmar blev vänligt mottagna. Efter en vecka började de återfärden till Norge. Bengt Danielsson blev kvar på ön. Han blev t.o.m. "kung" på ön. I över trettio år levde Danielsson med fru och barn på Raroia och Tahiti.

Nu åter till Vanadis färd, efter avfärden från Callio styrde Vanadis mot Tahiti och Hawaii där de låg i hamn 20 dagar. Den 10/7 avreste de sedan till Marshallöarna och vidare till Yokohama där fartyget låg 36 dagar i hamn. Efter uppehållet i Yokohama gick färden via Kobe, Nagasaki, Hongkong, Manilla, Bangkok och Singapore. I Calcutta firades jul och nyår. Från Calcutta avreste Vanadis den 4/1 1885 och via Colombo, Bombay m.m. kom de till Suez, Port Said, Alexandria, Malta, Gibraltar, England, Malmö, Skanör, Karlskrona för att slutligen anlända till Stockholm den 9/5-1885, efter 1 och ett halvt års resa.

I nästa nummer av Söderöposten kommer några rader om övriga Söderöbåtsmän.

/Robert Henningsson

Bockö-Stava

Anna Gustava Ivarsson föddes den 14 februari 1868 på Sladdarön och döptes i Öregrund. Hennes föräldrar var arbetaren Jonas Ivarsson som var född i Rättvik 1828 och hans hustru Lotta Borgström född i februari 1840 i Börstil. Hon dog 1873 på Sladdarön. Lilla Gustava var således endast fem år gammal när hon blev moderlös.

20 år gammal gifte sig Gustava den 17 november 1888 på Stora Risten med sjömannen Anders Sjölander, vilken var född 2 oktober 1867 på Singö. I kyrkböckerna står att läsa att han kom hit till Börstils socken 1886. Sedan måste något ha inträffat. År 1910, den 27 april, erkänns Gustava som frånskild på grund av att, som det står i husförhörslängden "Sjömannen Sjölander sedan hösten - 91 ej avhörd"

Gustava och Anders Sjölander hade barn som ej överlevde.

Någon gång under 1890-talet flyttade Gustava till Hille utanför Gävle. Den 18 oktober 1899 kom hon tillbaka till Sladdarön tillsammans med arbetaren Per Robert Lindberg som var född 24 december 1873 i Hille och deras dotter Svea Maria Lindberg som blivit född den 31 januari 1898 i Hille. På Vässarö födde dottern den 27

mars 1918 en son, Sven Rudolf Lindberg och hon dog 25 oktober 1918 på Vässarö i spanska sjukan. Gustava och Robert fick också en son som föddes på Sladdarön 2 januari 1903, Robert Jonas Lindberg. Per Robert Lindberg dog 27 januari 1909 i lunginflammation.

Drängen Johan Lindman född 11 maj 1876 i Börstil flyttade den 15 november 1909 ut till Bockön. Den 16 januari 1910 föder Gustava en dotter Anna Maria Lindman. Gustava måste alltså ha varit i sjätte månaden när Johan flyttar ut till henne på Bockön. Enligt muntlig tradition ska Stava, på hemväg över isen efter ett kalas, ha skjutsat Johan fastbunden på sparken och kört den rätt ner i en vak. Sedan ska hon ha ställt en tom halvlitersflaska vid olycksplatsen. Efter mycket draggande fick de upp honom fortfarande fastbunden på sparken. Johan Lindman dog 2 februari 1914. I kyrkboken står: "Drunkning av våda, svag is"

Den 3 april 1919 gifte sig Gustava med sjömannen Sakarias Ragnar Öberg, så nu blev det hans tur att flytta ut till Bockön. Sakris som han kallades i folkmun var född 10 oktober 1877 på Nybygget, Gräsö. Vid ett gräl dem emellan sköt Stava Sakris i magen med dubbelbössan. Skottet tog i sidan. Det var vinter och kallt så Sakris gick och släpade sig över isarna till färjefästet i Öregrund där han fick hjälp.

Sakris och Gustava köpte senare Elinslund(vid Boda) och flyttade dit. Förrre ägaren till Elinslund hette Sundman. Han blev med tiden "konstig", som de sa i byn. Han söp

och läste bibeln. När han inte hörts av på ett tag gick folk från Boda ner för att se hur det stod till. De fann honom så småningom hängande i en gran. Den granen fälldes med det snaraste för att städa bort något av det otäcka som hänt. Det måste alltså ha varit av Sundmans änka som Gustava och Sakris köpte Elinslund.

Sakris gick i gårdarna och gjorde dagsverken för 2 kronor per dag. Om vintern högg han i skogen åt bönderna i byn. 1943 köpte Martin Sjölander (Sunssveden) bössan som Stava skjutit Sakris med. Sakris var den enda av Stavas karlar som överlevde samvaron med henne, men det var ju på vippen att inte heller han skulle ha klarat sig.

Till historien hör att Sakris på hemväg i bussen från en begravning hade hutat åt folk för att de stojat och glammat. Så betar man sig inte efter en begravning, menade han. Efter Stavas begravning sägs det att Sakris drack och stojade, glad som en speleman på bussen hem till Mälby. Han blev så pass berusad att han inte kunde ta sig från Mälby ner till Elinslund utan fick ligga kvar i en gård i Mälby.

Av detta förstår vi att det måste ha varit en stor lättnad för honom att inte längre ha sin hustru vid sin sida.

/Torsten Fries

Bästa tiden?

Kvicksilvret det har gått ner
Snart så kommer frosten.
På med jackan och går ner
För att kolla posten.

Tänder brasan i mitt kök,
Läser och begrundar, ner på soffan, tar en rök
- nä jag tror jag blundar.

Tänker på hur skönt det är
Att sommaren är över.
Vintern är ju tiden när
Man har allt man behöver.

/T. Fries

Inventering av åkernamn.

Hembygdsföreningen arbetar med att bevara
benämningar på åkrar, ängar och hagar.

Vi inbjuder till en träff

**Torsdagen den 27 jan. 2005 kl. 19.00
i Nolsterby kapell.**

Vi tittar på kartor och antecknar namn.
Materialet kommer sedan att skickas på cirkulation
till alla byar på Söderön för komplettering.

Välkomna!

Kaffe

Nolsterbygruppen

Hembygdsföreningens julklappstips:
Dagboken

En dag på Söderön 2002

Lämplig julklapp till släkt och
vänner med anknytning till Söderön

Finns hos Viveka Eriksson tel 08-15 86 12
e-post viveka@abcgravyr.se

Pris: 80:-

Redaktionsgruppen består av Robert Henningsson,
Pernilla Eriksson och Christer Wesström

Styrelsen önskar alla medlemmar en

God jul och ett Gott Nytt År

**Söderöns
Hembygdsförening**

© Söderöns Hembygdsförening